

УДК 343(043.2)

Желяк А.А., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Логвиненко А.О., асистент

КРАЙНЯ НЕОБХІДНІСТЬ, ЯК ОДИН ІЗ ВИДІВ ОБСТАВИН, ЩО ВИКЛЮЧАЮТЬ ЗЛОЧИННІСТЬ ДІЯННЯ

Кримінальний кодекс України (далі – ККУ) зазначає, що головним завданням кримінального законодавства є, насамперед, правове забезпечення охорони прав і свобод громадської безпеки та конституційного устрою України від злочинних посягань, а також запобігання злочинам. Кримінальне законодавство України регулює та встановлює кримінальну відповідальність за злочинні діяння, а також визначає діяння, які є соціально корисними чи допустимими правомірними вчинками, хоча за зовнішніми своїми ознаками збігаються із ознаками певного складу злочину.

Відмежування злочинної поведінки від незлочинної є однією з проблем кримінально-правового регулювання в Україні, вирішення якої можливе лише за умови встановлення заборони вчинення тих чи інших суспільно-небезпечних діянь, а також виключення кримінальної караності за вчинене за певних обставин діяння, яке при інших рівних умовах повинне бути караним. До того ж сучасна держава, хоч би який потужний правоохоронний апарат не мала, на жаль, не може будь-якої миті захистити громадянина від певної небезпеки, тому вона й створює законодавчі гарантії особистого захисту громадян від небезпеки. Механізмом реалізації такої гарантії в Україні є Кримінальний кодекс, у якому на законодавчому рівні закріплено існування кримінально-правового інституту «Обставини, що виключають злочинність діяння».

Однією з обставин, що виключає злочинні діяння є крайня необхідність - це такий збіг обставин, за яких виникла безпосередня небезпека для певного об'єкта, зберегти, який можливо, лише заподіявши шкоду іншому, менш цінному об'єктові [1, с 110]. Крайня необхідність може застосовуватись в декількох різнорідних сферах суспільних відносин, охоронюваних кримінальним законом від злочинних посягань. Наприклад, вона може виражатись у заподіянні шкоди життю, здоров'ю людини, її майну тощо, а також суспільним інтересам та інтересам держави. Також це діяння може розцінюватися, як суспільно корисне, а в

окремих випадках, навіть, як соціально допустиме. Діяння, що визнається крайньою необхідністю характеризується обов'язковим настанням небезпечних наслідків для певних охоронюваних законом прав та інтересів з метою відвернення таких наслідків від інших охоронюваних законом прав та інтересів. Право на заподіяння шкоди в стані крайньої необхідності є субсидіарним (додатковим) правом. Ним громадянин може скористатися лише в тому випадку, якщо виникли підстави, що визначають право крайньої необхідності:

- 1) наявність небезпеки заподіяння шкоди об'єктові захисту;
- 2) небезпека, що виникла має бути наявною, дійсною, тобто вона виникла, існує і ще не минула;
- 3) небезпека має бути невідвратною, а її усунення неможливе без заподіяння шкоди іншим цінностям, що охороняє кримінальне право України;
- 4) шкода має завдаватися так званим третім особам, якщо шкода завдана нападнику, то вчинене діяння розглядається як необхідна оборона;
- 5) особа завдає шкоду будучи зобов'язаною або вимушеною до цього об'єктивними обставинами;
- 6) заподіяна шкода має бути меншою, ніж відвернена шкода [2].

Тобто згідно з вищепереліченими обставинами, небезпека має бути дійсною, тобто існувати фактично, а не уявно. Помилковість особи щодо дійсного характеру небезпеки не породжує кримінальної відповідальності, якщо людина не усвідомлювала і не могла усвідомлювати помилковість свого припущення. Якщо ж особа, яка порушила закон, могла усвідомлювати відсутність реальної небезпеки (не виявила належної обачливості), відповідальність є за необережний злочин, наприклад ст. 119 ККУ - «Вбивство через необережність». Також треба мати на увазі, що особа, перебуваючи в стані крайньої необхідності, часто в екстремальних ситуаціях, є не підготовленою до відвернення виниклої небезпеки, у стані сильного душевного хвилювання тощо. У зв'язку з цим ч. 3 ст. 39 ККУ встановлює, що «особа не підлягає кримінальній відповідальності за перевищення меж крайньої необхідності, якщо внаслідок сильного душевного хвилювання, викликаного небезпекою, що загрожувала, вона не могла оцінити відповідність заподіяної шкоди цій небезпеці». ККУ не передбачає спеціальної відповідальності за порушення крайньої необхідності. Такі дії повинні бути кваліфіковані на загальних засадах, проте стан крайньої необхідності повинен враховуватися судом як обставина, що пом'якшує покарання (п. 8 ч. 1 ст. 66 ККУ).

Отже, як висновок можна стверджувати, що крайня необхідність є надзвичайно важливою кримінально-правовою нормою, адже ця обставина нерідко існує в реальному житті. Кожна особа повинна мати законне право на захистити себе в небезпечних ситуаціях, що передбачають покарання згідно з ККУ.

Література

1. Антонов В.Ф. Крайня необхідність в Кримінальному праві України / В.Ф. Антонов. – М.: ЮНІТІ-ДАНА, 2005. – 212 с.
2. Лісова Н. Місце крайньої необхідності у системі обставин, що виключають злочинність діяння / Н. Лісова // Вісник прокуратури. – 2006. – № 5. – С. 56-65.

УДК 343.214 (043.2)

Животівська В.В., студентка,
Навчально-науковий Юридичний інститут,
Національний авіаційний університет, м. Київ
Науковий керівник: Катеринчук К. В., к.ю.н., доцент

ЗНАЧЕННЯ СИСТЕМИ ПОКАРАНЬ У КРИМІНАЛЬНОМУ ЗАКОНОДАВСТВІ

Незважаючи на те, що тривалий час науці кримінального права для визначення переліку видів покарань, передбачених в Кримінальному Кодексі України (як Кодексі 1960, так і Кодексі 2001 рр.) використовується термін «система покарань», досі постає питання про доречність такого визначення. Вирішення цього питання потребує встановлення та доведення того факту, чи володіє наведений в кримінальному законі перелік певними системними властивостями.

Що стосується визначення і значення самого поняття «система покарань», то дискусії на цю тему є досить поширеним явищем, оскільки дослідники (А.А. Музика, О.П. Горох) переважно вважають терміни, що пропонує наукова література, не позбавлені недоліків, а тому потребують удосконалення [1, с. 94].

Необхідність і важливість вироблення науково-обґрунтованих методологічних підходів безпосередньої побудови системи покарань обумовлюється властивостями і ознаками, що характеризують її, як єдине системне утворення, а також її практичним значенням для сучасного кримінального права. Зокрема, це стосується окремих ознак системи, таких, як:

- взаємозв'язок;
- взаємообумовленість та органічна взаємозамінність її компонентів (безпосередньо видів покарань).

При умові ігнорування принципів побудови системи покарань у процесі її утворення, законодавець, а пізніше – суддя некоректно призначає покарання, і це призводить до того, що закріплені кримінальним законом види покарань лише формально вважатимуться структурними елементами цілісної системи з її подальшою низькою здатністю забезпечення дієвого функціонування та функціональної